

הקדמה ורקע לספר 'צדקת הצדיק' – תחילת הכניסה לעבודת ה' צריכה להיות בחיפזון

אני אספר קצת על הרקע, על הביוגרפיה – רק קצת על הרקע מהיכן צמח. כפי שאתם ודאי יודעים, אני אחלק ביניכם בהזדמנות גם את הביוגרפיה הרשמית שלו, אבל הרקע שלו לא היה חסידי בכלל. הוא לא צמח בתוך העולם החסידי. הוא צמח בחלק המתנגדי של רוסיה הלבנה, והוא ישב ולמד, ואשתו ניהלה חנות שממנה הם התפרנסו, והוא כתב בצעירותו גם ספר על הרמב"ם – זה נקרא 'אוצרות המלך'. ספר עם רעיונות תורניים על כל מיני דברים ברמב"ם – ספר למדני רגיל. הוא היה תלמיד חכם מאוד גדול בתורה, ובעקבות סיפור שהיה עם אשתו – אשתו הייתה לבד עם גוי בחנות, והוא כהן, ולכן הוא חשש שאולי היא נאסרה עליו, ולכן הוא רצה לגרש אותה, היא לא הסכימה להתגרש, אז הוא הלך לחפש היתר מהרבנים ונדד ממקום למקום, וכך פגש הרבה רבנים בקהילות. עד שהוא הגיע לפולין. בפולין עצמה אז הרקע שלו כך – בעצם השורש הראשון שלו בחסידות זה בקוצק. ורבו של רבו של ר' צדוק הכהן מלובלין היה אחד מהתלמידים הקרובים לרבי מקוצק. שמו היה ר' מרדכי יוסף מאיז'ביץ', ר' מרדכי יוסף ליינר. ור' מרדכי יוסף הזה, כמו שאמרתי היה תלמיד קרוב של הרבי מקוצק, חלק כמה וכמה מחלוקות עקרוניות על השיטה של רבו, הרבי מקוצק. ובסופו של דבר הוא עזב אותו. ולגבי השאלה מה הביא אותו לעזוב את קוצק יש כל מיני סיפורים, אחד הסיפורים המפורסמים שהרבי מקוצק ברגע של החלטה למרוד, אז הוא נגע בנרות בליל שבת פרשת תולדות, ואז החליט לעזוב אותו. הסיפור הזה הוא לדעתי לא נכון, למרות שהרבה מספרים אותו. מה שמספרים הצאצאים של ר' מרדכי יוסף מאיז'ביץ' זה סיפור אחר לגמרי – שבאמת הייתה כאן מחלוקת רעיונית, ואני אסביר את המחלוקת הרעיונית.

אני צריך לתת הקדמה קצרה לגבי קוצק. הרבי מקוצק היה מטיף לשיטה שאפשר לומר שהמהות העיקרית שלה היא זה שאדם בודק את עצמו ומפקפק בעצמו כל הזמן. זאת אומרת, הוא איננו רשאי להיות שלם עם עצמו אף פעם. הוא כל הזמן צריך לבדוק האם הוא באמת עובד את הקב"ה בשביל הקב"ה ולא בשביל עצמו. בעיני אחד הסיפורים המאפיינים את השיטה ואת הבעייתיות שיש בה זה הסיפור הבא – היה חסיד קוצק אחד לפני שנפטר, חסיד קוצק זקן, התאספו אצלו החברים וחיכו ליציאת הנשמה שלו. והיה נראה שהשניות האחרונות שלו, והוא מתאושש ופותח את העיניים ואומר, חבר'ה, אספר לכם סיפור. הסיפור הוא כך – לפני ממש כמה שניות אני גוסס, ומגיע אלי היצר הרע ואומר תשמע, תקרא קריאת שמע בקול רם, בדביקות, ואז יגידו כולם איזה צדיק גדול נפטר. ועמדתי בפניו והתאפקתי ולא עשיתי את זה ואני מספר לכם את הסיפור. ונפטר. אמר הרבי מקוצק תראה איזה אסון זה. שמונים שנה יהודי עובד את הקב"ה, בסוף היצר הרע תופס אותו. כי מה פירוש? כי הוא חשב שהוא ניצח את היצר הרע. זאת אומרת, התגובה שלו הייתה נכונה, אבל שיש לו סיפוק מזה, זה לא בסדר. זאת אומרת, אסור שלאדם יהיה סיפוק אף פעם, אפילו לא ברגע

הרב שבתי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

האחרון שהוא הצליח באיזשהו דבר. תמיד אדם צריך לפקפק ולבדוק ולראות את עצמו, ולראות את מה שהוא מבין, וכל הזמן הוא צריך לתקן ולבחון את הדברים, ולצאת מתוך ההנחה שבאמת יש לו חסרונות שצריכים תיקון.

דוגמה נוספת לגבי העניין הזה היא עוד סיפור – בקוצק, האנשים שהתפללו לא היה נראה שהם התפללו. הם בכוונה התפללו בדביקות עצומה – מספרים על גיסו של הרבי מקוצק, שהיה תלמיד שלו – ר' מאיר אלתר, החידושי הרי"ם, שהוא לא היה זו בתפילתו בכלל. אבל פעם מצאו שתי שיניים על הרצפה ליד המקום שהוא התפלל, מרוב שהוא היה בלחץ בתפילה ולא הרגיש איך הוא חושק את פיו כל כך חזק עד שהשיניים נפלו לו. האבני נזר מספר שהוא עמד במקום ולא אז, אבל היה נראה כמו מלאך. על כל פנים בקוצק לא זזו ולא עשו שום רושם חיצוני בתפילה, התפילה הייתה פנימית. מסופר שאחרי פטירתו של הרבי מקוצק יהודי חיפש איפה היה בית המדרש, אז מגיע יהודי לקוצק ואומר – אני מחפש את בית המדרש שלא מתפללים שם. אז אומר לו מישהו, למרבה הצער כבר מתפללים שם. זה כבר לא מה שהיה.

זו הנקודה, הנקודה שאתה לא מוציא שום דבר החוצה – אתה עומד קשה מאוד על האמת הפנימית שלך. אחד מהתלמידים החסידים בקוצק היה ר' לייבל אייגר, שהיה נכדו של ר' עקיבא אייגר – הוא היה רבו של ר' צדוק הכהן מלובלין, רבו המובהק. שני סיפורים שימחישו את האווירה בקוצק – מסופר, איך הביאו את ר' לייבל אייגר לקוצק? הרי הוא גדל בוילנא, הוא היה בבית של מתנגד לחסידות. אז יש כמה סיפורים בהקשר שלו בקוצק, אבל אחד הסיפורים הוא שהרבי מקוצק שמע שהוא אדם שכדאי למשוך אותו אז הוא שלח שליח להביא אותו. השליח הגיע לוילנה בערב יום כיפור. בערב יום הכיפורים הוא מתפלל עם ר' לייבל אייגר, ולאחר התפילה ר' לייבל אייגר פותח גמרא ומתחיל ללמוד, ואותו חסיד קוצק פותח את התרמיל שלו, מוציא יין ושתי חלות וגביע ומתחיל לקדש. אז הוא אומר לו מה אתה עושה? אז הוא אומר אני מקדש. הוא אומר למה? הוא אומר כי אסור לאכול סעודה לפני שמקדשים. אז אומר ר' לייבל אייגר אבל עכשיו יום כיפור, אסור לאכול! אז הוא אומר מי אמר? אז הוא אומר – כתוב בתורה שאסור לאכול. אז הוא אומר לו טוב, אז מה? אז הוא אומר, מה פירוש? הקב"ה אמר שאסור לאכול. הוא אומר לו אז מה? ר' לייבל אייגר נבהל, מה, איזה מין דבר זה? אז הוא אומר לו, אתה רוצה לדעת 'אז מה? בוא איתי לקוצק ותדע 'אז מה'... זה סיפור אחד על איך שהביאו אותו לשם. וסיפור שני – ר' שלמה אייגר שלח שליח לקוצק, לראות מה הבן שלו עושה שם. כי השמועות היו ששם אנשים מטורפים – וכמו שאמרתי שום דבר לא היה נראה כלפי חוץ, מסתובבים כל הזמן לבושים בסמרטוטים. והוא ידע שבנו אדם גדול אז הוא רצה לדעת איך הוא מסתדר שם. השליח בסתר ליבו שמח על ההזדמנות לנסוע לקוצק בגלל שהוא שמע על זה הרבה ורצה לראות מה קורה שם. טוב, זו הייתה דרך ארוכה מוילנה לתוך

הרב שבתי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

פולין, והוא הגיע לקוצק, ושם הוא רואה שבאמת אנשים מסתובבים עם בגדים קרועים, לא לומדים, לא מתפללים – כמו שאמרתי לכם, עומדים בתפילה ואתה לא רואה שום דבר מהתפילה. הוא חשב למצוא איזו אווירה של קדושה, איזושהי התרוממות רוח, הוא לא רואה שום דבר. והוא היה מאוד מאוכזב. ואז אמרו לו שהרבי קורא לו, לשליח. אמר לו הרבי, אני אספר לך סיפור מזמן בית המקדש. היה בזמן בית המקדש זקן אחד, שאף פעם לא עלה לרגל – הוא אמר מה, אני אלך לירושלים? אני לא יכול להירדם בלי המיטה שלי ובלי הכרית שלי, והוא כל ימיו לא עלה לירושלים לרגל. אבל כשהוא הזדקן והוא ראה שאם לא עכשיו אימתי אז הוא עלה. אני לא יכול להסתלק מן העולם, כתוב "יראה כל זכורך" ודורשים חז"ל "יראה", יראה את הקב"ה, ליראות לפני הקב"ה ולראות את הקב"ה. אז אני מוכרח לעלות. טוב, הזקן הזה יוצא מהמקום שלו ומצטרף לאיזושהי שיירה שעולה לירושלים. השיירה הזו הולכת והוא מתגלגל ברחובות, ישן ברחובה של עיר, כשבחיים שלו הוא לא ישן במיטה אחרת חוץ מהמיטה שלו. וצריך ללכת, וזו דרך ארוכה, ומזג אוויר לא תמיד בסדר, ויורד גשם לפני פסח, ולא תמיד זה נעים, אבל הוא הולך. בשביל לראות את הקב"ה, "יראה כל זכורך", שווה להתאמץ. וכך הוא הולך והולך, עד שמגיעים לשערי ירושלים – כשהוא כבר עייף, ולא ישן, ולא התרחץ – והוא ממש מרגיש לא טוב, נכנס לירושלים בערב פסח. עכשיו, לאן הולכים? דוחק אדיר, רוצה ללכת לבית המקדש. אז הוא שואל ילד איפה בית המקדש? אז הילד אומר זקן כמוך לא יודע איפה בית המקדש? בטח הוא משוגע. מתחיל לצחוק עליו, לזרוק עליו אבנים, וקורא לכל החברים שלו – יש זקן משוגע שלא יודע איפה בית המקדש. אז זורקים עליו אבנים וצוחקים עליו, אבל הוא אומר כל הביזיונות שווה לי בשביל לראות את הקב"ה. וכל פנייה, הוא מאבד את הדרך שלו, שואל איפה זה בית המקדש, כולם חושבים שהוא מטורף. בסוף הוא מצליח להיכנס לבית המקדש. עד שהוא הצליח להגיע לבית המקדש זה כבר צהריים ומקריבים קרבן פסח. אז הוא אומר, עכשיו אני אראה, כל הסבל שלי שסבלתי בדרכים, ושאמרו שאני משוגע, עכשיו נראה מה זה. פותח את בית המקדש אז מה הוא רואה? בית מטבחים. שוחטים כבשים בלי סוף, העזרה מלאה דם, כהנים הולכים עד ברכיהם בדם – אז הוא אומר זה בית המקדש? בשביל זה הלכתי עד לכאן? והוא מתעלף ונפטר. אז אמר לו הרבי מקוצק – קוצק זה כמו בית המקדש, ושילח אותו. שלח את האדם. זאת אומרת, אם אתה מנסה למצוא את הקדושה באווירה שבחוץ, אז הכל שקר. איפה אתה צריך למצוא את הקדושה? בפנים. ומה שאתה רואה בחוץ? מה שאתה מסוגל לראות – זה לא את הקדושה. הקדושה זה הדבר שאותו אתה לא רואה. מה שאתה רואה זה הכל שקר, זה הכל העמדת פנים. הגישה הזו היא באה לידי ביטוי בהמון סיפורים ודברים שמספרים על קוצק. הדברים ידועים.

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

ר' מרדכי יוסף מאיז'ביץ' חלק בחריפות גדולה מאוד על השיטה הזו. הייתי אומר, זה כמעט כל כך שונה עד שאולי זה נפגש מצד שני. יש מפגש בין הדברים, אבל ישנה מחלוקת מאוד מאוד עקרונית. הרבי מקוצק אמר שאין שום דבר טוב בעולם. העולם כולו של שקר. הייתי אומר שאולי אני אסיים בדבר אחד, פירוש ידוע מאוד שאמר הרבי מקוצק – אולי זאת ההתחלה של הדברים שלו לעומת מה שאמר ר' מרדכי יוסף מאיז'ביץ'.

המדרש מספר שכשהקב"ה רצה לברוא את העולם אז הוא קרא מועצה של ארבעה כוחות – חסד ואמת, צדק ושלוש. שנאמר "חסד ואמת נפגשו צדק ושלוש נשקו". אז הוא קרא לארבעה ושאל אותם אם לברוא את האדם. החסד אמר ייברא – שהוא גומל חסדים. האמת אמרה אל ייברא – שהוא מלא שקרים. הצדק אמר ייברא – שהוא עושה צדקה. שלום אמר אל ייברא – שהוא מלא קטטות. השליך הקב"ה את האמת לארץ שנאמר "אמת מארץ תצמח". זה המדרש בפרשת בראשית. שאל הרבי מקוצק שתי שאלות. אחת – למה הקב"ה זרק את האמת לארץ ולא את השלוש? שנית – אם הקב"ה זרק את האמת לארץ, אז מה הוא רצה לעשות? רוב בשביל בריאת האדם. אבל לא משמע שהייתה הצבעה נוספת והשלוש אמר אל ייברא וכן הלאה, אלא משמע שברגע שהוא זרק את האמת לארץ הכל נגמר. אמר הרבי מקוצק כך – נגד האמת לא עוזר רוב. כי האמת הייתה מראה איך שהחסד של האדם הוא חסד של שקר, והצדקה של האדם היא צדקה של שקר. אז לכן היה מוכרח לזרוק את האמת לארץ. וכשהאמת קבורה באדמה השלוש מוותר כדי שלא תהיה מחלוקת. וזאת מימרא ידועה של הרבי מקוצק 'כשהאמת קבורה באדמה השלוש מוותר כדי שלא תהיה מחלוקת'. וההמשך היה שהוא אמר, כיסא המלכות של האדם אומר על הקבר של האמת. אוי ואבוי למלכות כזו. זה בעצם הרעיון. כלומר, אין שום דבר בעולם שהוא אמיתי. ואין שום דבר בעולם שיש לו ערך מהותי. כל דבר שישנו בעולם בעצם הוא מעורב בשקר, וכדי להגיע למשהו אמיתי אדם צריך לעבוד כל חייו כדי לתפוס נקודה אמיתית ולעבוד את הקב"ה.

לעומת זאת, תלמיד תלמידו של הרבי מקוצק, ר' צדוק הכהן מלובלין – אמר דבר כזה; כתוב בגמרא, 'לעולם ליגרס איניש והדר ליסבר'. מה פירוש? איך לומדים את זה בדרך כלל? 'לעולם ליגרס איניש', שאדם יקרא ויקרא ויקרא ורק אחר כך שיבין. אומרת הגמרא 'ואף על גב דלא ידע מאי קאמר'! אפילו שהוא לא יודע מה שהוא אומר? כן. כי בסוף הוא יבין מה שהוא אומר. אז מכאן לומדים – תלמד גמרא בלי להבין, תקרא ותקרא גמרא, ובסוף תבין. ר' צדוק אומר מה פתאום, זה לא פירוש – הכוונה היא 'ליגרס איניש' לא שהוא יקרא גמרא או יקרא תורה. אלא אם עולה בדעתו איזה רעיון חדש, שיאמר אותו, ואחר כך שיבין את מה שהוא אומר. כלומר, הפוך – במקום לבדוק כל דבר שאתה אומר האם זה אמיתי ולשמור אותו ולברר האם הוא באמת מכוון לנקודת האמת, כל דבר שעולה ברוחך – תגיד. 'ואף על גב דלא ידע מאי קאמר', אפילו אם אדם עולה בדעתו משהו שהוא

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

לא מבין אותו? הוא אומר כן, תגיד את הרעיון אף על פי שאתה לא מבין אותו, בסוף תבין אותו. כי כל דבר שעולה בדעתו של האדם יש בו נקודה אמתית שהקב"ה שלח אותו.

זאת אומרת, הרעיון של ר' צדוק הכהן מלובלין, שבעצם הוא ההמשך של התורה של ר' מרדכי יוסף מאיז'ביץ', הרעיון הוא ממש להיפך. שכל דבר שעובר על האדם וכל דבר שאדם עושה, ואפילו הדברים שאדם נכשל, יש בהם תועלת, יש בהם נקודה אמתית, טובה וחזקה, שניתן לאמץ אותה וניתן לקבל אותה. זה ממש הפוך. הרבי מקוצק אמר שאין שום דבר טוב, עד שאתה מגיע לאמת, זו עבודה אדירה.

למה אמרתי שהדבר הזה נפגש בסיבוב? בכל דבר יש נקודה של אמת, אבל באמת צריך לחשוף את הנקודה הזו. ולכן, גם בדברים שנראים אמיתיים לא תמיד הם אמת אלא צריך להוציא אותם אל החוץ.

בעצם, ר' מרדכי יוסף מאיז'ביץ' שעזב את הרבי מקוצק והחליט שהדרך הזו לא בשבילו – הדרך הזו ששום דבר לא נכון ושום דבר לא אמת, וכל דבר שעובר על האדם צריך להיות חשוד שמא זה גאווה ושמא זה שקר ושמא זו העמדת פנים – הדבר הזה לא נראה לו והוא פרש. התורות שהוא אמר כרבי נמצאות בספר 'מי השילוח'. תלמיד שלו היה ר' לייבל אייגר, שגם ממנו נשאר תורות – הוא היה רבי בלובלין ויש ספר שלו. ואחר כך, אחרי שהוא נפטר, ר' צדוק הכהן מלובלין, ניהל את העדה של החסידים, והוא היה אומר תורות בשולחן, וזה נכנס לספר 'פרי צדיק', אבל הוא כתב בלי סוף. כתב המון. סיפר לי אליהו כי טוב שאביו סיפר לו שבביתו של ר' צדוק הכהן מלובלין הוא ראה כרכים של אנציקלופדיה בכתב יד על כל ערכי היהדות בקבלה, בחסידות, שלא הייתה מושלמת – לא הגיעה עד הסוף, הוא עבד על ההכנה שלה, והיו מוכנים ממנה כמדומני כשנים עשר כרכים וזה הלך לאיבוד, זה אבד בשואה. חלק גדול, הרבה מן הכתבים שלו אבדו. הכתבים שלו הם מאוד מאוד מעניינים. יש לו ספר למשל 'רסיסי לילה' שהוא כתב שם דברי חלומות, דברים שעלו בדעתו בשעת החלום. יש 'דברי סופרים' שאתם רואים איך שהאסוציאציה החופשית רצה מרעיון לרעיון, מדבר לדבר. יש לו גם קונטרס 'קדושת השבת' שהוא כתב – שבעה מאמרים על שבת, מאמרים נפלאים. אבל בעצם כל התורה שלו מרוכזת בספר שלו 'צדקת הצדיק'. וצדקת הצדיק הוא ספר שמכיל בתמציתיות את כל דבריו, והיקף אדיר של רעיונות שלו נמצאים בצדקת הצדיק. רק שצדקת הצדיק הם מאמרים מאוד מאוד קצרים, ומי שמכיר את מה שר' צדוק כתב באמת יכול להבין את מה שהוא רצה. אפשר לראות את המאמרים האלו כדברים שעומדים בפני עצמם, ואפשר לראות אותם על הרקע של כל מה שהוא כתב.

עכשיו אני רוצה לדבר קצת על מה שהוא בעצם בא לומר. כל החסידות לא אהבה עיסוק לא בתורה, ובוודאי לא בקבלה ולא במחשבה, כדבר מופשט. כמין עניין שהוא רק לדרשה, 'דרוש וקבל שכר'.

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

כל דבר היה עם השכלה מעשית, עם איזושהו מוסר השכל, עם איזושהי תוצאה – משהו שיגרום לאדם איזושהו שינוי, איזושהי תפיסה חדשה בעבודת ה'. זה בעצם העיקר. כלומר, הכל היה בגדר 'הלכה למעשה', לא דברים שאני אומר כדי להבין איזושהו רעיון. אולי יש בזה יוצא מן הכלל אחד – אני מדבר על חסידות פולין, חסידות שדיברה על רעיונות שהיו מיועדים לשנות את התפיסה של האדם, לומר לו איך תעשה, איך תתנהג, איך צריך לעשות. ויש כמובן דרשות כאלו ודרשות כאלו, רעיונות כאלו ורעיונות כאלו – הדברים שר' צדוק הכהן מלובלין כתב, למשל 'שפת אמת' הוא ההיפך הגמור מהם. עולמות הפוכים. כאשר העולם של 'שפת אמת' הוא עולם שממש קשור בטבורו, במובן הזה של האמת הנסתרת שיש בתוך הדברים, ור' צדוק הכהן מלובלין אומר שבעצם כמעט שאין לך שקר בעולם. לא שכמעט אין אמת והאמת נסתרת אלא שכמעט אין שקר.

אני אתחיל עכשיו עם המימרא הראשונה בצדקת הצדיק ונראה מה עולה מן הדברים. עכשיו, צדקת הצדיק זה ספר שבנוי בצורה מעניינת, והמעוניין להשתתף בשיעור כדאי שיהיה ספר תחת ידו. ניקח את הקטע הראשון כהקדמה. השאלה היא כך – צדקת הצדיק בעצם, מאחר שכל החסידות נועדה כהלכה למעשה לאדם, צדקת הצדיק היא הדרכה שלמה לאדם מהתחלה ועד הסוף לעבודת ה' שלו. זו מין מסילת ישרים כזו. זה אומר לאדם איך אתה מתחיל, ואיך אתה ממשיך, ומהו הכיוון שאתה הולך, ולאן אתה יכול להגיע. אפשר לראות את הספר כדבר כזה. הספר לא בנוי בהדרגתיות, וגם הסדר של הרעיונות הוא לא סדר של דבר אחרי דבר.

ש: מה הייחודיות של הספר צדקת הצדיק?

ת: הייחודיות הגדולה של הספר הזה הוא שהעולם איננו מחולק ל'טוב' ו'רע', ל'הצלחה' ו'ליכישלון', אלא שכל מה שהאדם עושה מבחינה מסוימת זה נכון עבורו לעשות. כמעט שאפשר לומר שבהסתכלות של בדיעבד אז כל מה שקורה לאדם היה נכון.

לפני שנתחיל אני אגיד לכם רעיון שר' צדוק אומר, שהוא אחד מהרעיונות המרכזיים שלו שהוא מזכיר אותו לאורך כל הספר – זה אולי הרעיון הייחודי של אותו 'בית ספר', שהתחיל אצל ר' מרדכי יוסף מאיז'ביץ', המשיך אצל הבן שלו ר' יעקב שכתב ספר 'בית יעקב', ור' לייבל אייגר, ור' צדוק הכהן מלובלין.

כתוב "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו" – אומרת הגמרא ביומא 'אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית – כשלג ילבינו'. מה הפירוש הפשוט? אפילו אם יהיו חטאיכם כשנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית, כל ההיסטוריה שלכם מלאה בחטא – כשלג ילבינו. אבל אומר ר' צדיק שלא כך. 'אם' זה לא אפילו, 'אם' זה תנאי – אז זה הפוך. זאת אומרת, 'אם יהיו חטאיכם כשנים', אם תדעו שהחטאים שלכם היו הכרח, וגם בזמן שחטאתם לא התרחקתם בעצם מהקב"ה כי אי אפשר להתרחק מהקב"ה, והחטאים שלכם היו הכרח כמו

הרב שבתי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

השנים הללו שסדורות ובאות מששת ימי בראשית, אז יש לכם סיכוי לחזור בתשובה. אדם שחושב שהחטא שלו היה כישלון ודבר שהוא התרחק בו מהקב"ה, לעולם לא יוכל לחזור בתשובה. החזרה בתשובה יכולה לבוא, 'כשגל ילבינו', רק אם תבינו שהחטאים היו חלק מסדרת החינוך שלכם בעולם, מהחינוך שהקב"ה מעביר אתכם בעולם. זאת אומרת שבעצם – וזה מה שהוא מסביר בכמה וכמה ספרים שלו, על התשובה שהיא בעצם מוצאת את הטעם, או עונה על השאלה 'מדוע חטאתי'. אני זוכר שפעם בכינוס לזכרו של ר' צדוק הכהן מלובלין אמר יהודי שמבחינת ההכשרה שלו הוא בעצם משגיח בישיבה ליטאית, אז הוא אמר שיש בעיה בספר של ר' צדוק שהמזרחונים אוהבים אותו מאוד כי זה מצדיק את ההתנהגות שלהם. כי כל דבר שאתה עושה הוא בסדר. אז לכן, כדי להבין איך יכול להיות שכל מה שעשיתי הוא בסדר, הרי אדם צריך לבחור בחיים, צריך לבחור בטוב, יש לו בחירה חופשית – ולא לעשות רע, זה לא נכון שכל מה שאדם עושה זה בסדר – אבל ר' צדוק הכהן מלובלין אומר שבעצם זה המתח שיש, בשאלה שהרמב"ם כותב אותה בהלכות תשובה, בין ידיעה לבחירה. מה פירוש? כשהאדם נמצא לפני הנעשה, על פרשת הדרכים, אז ברור שמה הוא מצווה לעשות? לעשות מה שטוב ולא לעשות מה שרע. אבל בדיעבד, אחרי שהוא עשה, במבחן של עולם הידיעה, אז מה שהוא עשה הוא היה מוכרח לעשות. ר' צדוק אומר שהעולם האמיתי כמובן הוא העולם של הידיעה ולא העולם של הבחירה. העולם של הבחירה זה רק העולם שנראה לעין. איפה השורש של התפיסה הזו? איזה בית אב יש לתפיסה הזו? התפיסה הזו יש לה בית אב מרעיון שאמר ר' זושא מאניפולי. אתם יודע ששני האחים – ר' אלימלך מליז'נסק ור' זושא מאניפולי היו שניהם תלמידים של המגיד ממעזריטש שהיה תלמיד של הבעש"ט. שניהם היו אנשים מאוד מיוחדים ומסופר עליהם שהם עשו גלות ועברו ממקום למקום, וקירבו יהודים בדרכים כאלו ואחרות לקב"ה. התקופה הייתה תקופת תחילת ההתמוטטות הדתית של היהודים במזרח אירופה והם ניסו לקרב וללקט אנשים אל הקב"ה. יש סיפור מאוד מסובך על כך שהזדמנו פעם לפונדק אחד והלכו לישון, זה סיפור שלם, אני לא אכנס לסיפור – אבל במהלכו, הרבי ר' אלימלך שואל את אחיו, את ר' זושא – תגייד לי, אתה הרי ירא שמים גדול מאוד. ר' זושא היה מפורסם ביראת השמים שלו. שאנשים היו בקרבתו היו ממש נבהלים מפחד ה'. אז הוא אומר, הרי אתה ירא שמים גדול מאוד. אנחנו יודעים שכל הנשמות היו אצל אדם הראשון, באדם הראשון היו גנוזות כל הנשמות. אז אתה היית גם כן אצל אדם הראשון בזמן שהוא חטא – איך נתת לו לחטוא? אז אמר ר' זושא, נתתי לו לחטוא? דחפתי את היד שלו שייקח מעץ הדעת. אדם הראשון היסס ואני הייתי שם והכרחתי אותו לאכול. אז אומר ר' אלימלך מה זה? אז הוא אומר אם האדם הראשון לא היה חוטא אז הוא היה כל חייו חושב מה הפסדתי. עכשיו כשהוא ראה את החטא וחטא, מכאן הוא יכול להתחיל. הדבר הנפלא הזה הוא בעצם בית אב למה שאומר ר' צדוק הכהן מלובלין. יש מקור כמה דורות קודם –

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

ארבעה או חמישה דורות של חסידות לפני ר' צדוק, של התפיסה הזו. שכאשר אני מדבר על הכישלונות, בעצם הכישלונות הם מכוננים. הם הסיבה שהאדם הוא מה שהוא.

עוד דבר אחד – שבעצם הוא קשור לזה, זה יוליד אותנו לפתיחה – מה שמיוחס לרבי מפשיסחא שהיה רבו של הרבי מקוצק – שהוא אמר "סור מרע ועשה טוב" – אל תתעסק עם הרע להתחרט עליו ולחשוב עליו, 'סור מהרע', תעזוב את הרע, תשכח אותו, שים אותו מאחוריך ותתחיל לעשות טוב.

עכשיו נראה מה שהכהן כותב כאן, בעצם המימרא הראשונה שלו, שכמובן כל הספר אמרתי ממצה את תורתו, והמימרא הראשונה ממצה את כל התמצית. אם נרצה להבין מה הוא אומר, הכל גנוז במימרא הראשונה. אני יכולתי לדבר על המימרא הראשונה כמה שנים.

'ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחיפזון. כמו שראינו בפסח מצרים שהיה נאכל בחיפזון ולא פסח דורות. מפני שההתחלה לנתק עצמו מכל תאוות עולם הזה שהוא מקושר בהם, צריך לשמור הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחקור על אותו רגע למהר לצאת מהם, אולי יוכל. ואחר כך שוב ילך במתינות ולאט, כדין פסח דורות.'

הרעיון הזה הוא רעיון מדהים. מדהים בחידוש שלו ומדהים בעצם במה שהוא אומר. זה שפסח מצרים היה בחיפזון זה דבר שהוא ידוע, וכתוב הרבה, ומודגש הרבה בכתבי האר"י הקדוש. שהלשון של פסח, מה זה 'לפסוח'! לדלג. והאר"י הקדוש כותב שפסח הוא דילוג. מה פירוש דילוג? אנחנו דילגנו והקב"ה דילג. "קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים". הקב"ה דילג ואנחנו דילגנו. מה פשר הדילוג הזה, כותב האר"י הקדוש – פשוט, שעם ישראל במצרים לא היה ראוי לגאולה. זה כמו שכתוב בזוהר, שהיה שרוי במ"ט שערי טומאה, וכמו שכתוב במכילתא שלא הייתה להם זכות שבזכותה הם ייגאלו, ולכן הקב"ה היה צריך לדלג על המהלך הרגיל של ההיטהרות של עם ישראל, וגאל אותם. 'עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים וגאלם'. פתאום. זה הדילוג. אז לכן פסח מצרים נאכל בחיפזון. מה פירוש? אל תחשבו שאתם הייתם ראויים לצאת ממצרים, לא. אלא זו מתנה שהקב"ה נתן, לכן צריך למהר ולצאת. אם תתעכבו עוד קצת מי יודע מה שיהיה. לעתיד לבוא, הגאולה העתידה, לא תהיה בחיפזון. זאת אומרת, איך היא תהיה? עם עבודה שלנו, לאט לאט, בהדרגה – ואז, מה זה אומר? זה אומר שיציאת מצרים הייתה עם מכות, ועם משברים, ועם כל מיני מאבקים, רצופת מאבקים. מאבקים נגד פרעה, ובתוך בני ישראל – חמישית יצאו וארבע חמישיות נשארו. כל התהליך היה תהליך של ניתוח חירום. אבל בעצם הגאולה לא צריכה להיות כך, הגאולה צריכה להיות מסודרת. אבל לא היה זמן לסדר, זה באמת היה ניתוח חירום. עכשיו הגאולה העתידה היא באמת תהיה בסדר ובבניין.

הרב שבתי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

זה פחות או יותר הדבר שכולם אומרים אותו. כל ספר הגות שמדבר על פסח מדבר על העניין של החיפזון של פסח שהוא הצד ההכרחי, אבל הוא צד של בדיעבד. זאת אומרת, החיפזון של פסח, לאו דווקא במובן של לעשות את הדבר מהר, אלא אי הסדר שיש – אין כאן סדר של התפתחות, של הכנה לקראת גאולה – זו הנקודה השלילית שיש כאן, נקודה הכרחית אבל שהיא לא טובה, וצריך להתגבר על זה. ויש היסטוריה שלמה כדי להתחיל לעבוד בצורה מסודרת.

ר' צדוק אומר הפוך לגמרי. הוא אומר שמי שאמר כך לא הבין את העניין או הבין אותו בצורה לקויה. 'תחילת ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחיפזון'. זאת אומרת, שלא יעלה אדם על דעתו, שאני נכנס לעבודת ה' זה צריך להיות באופן מסודר. להתחיל להבין את העניין של עבודת ה', ואיך אני מפסיק את העבודה של עצמי על עצמי, איך אני מסתלק מכל הנגיעות שלי, ואיך אני משקיע בהתבוננות, בהקשבה פנימית, וההכנה שהתפילה צריכה – וכל הדבר הזה, צריך הרבה הכנה והרבה התבוננות כדי שהדבר יהיה יסודי. אומר הכהן לא כך, ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריכה להיות בחיפזון. אתם יודעים מה הדבר הזה מזכיר לי? בלובלין חשבו שהרמח"ל הוא האבא הרוחני שלהם, מאוד החשיבו את הרמח"ל – והמון דברים שכתובים בר' צדוק שורשם – אי אפשר לפי דעתי להבין את מה שר' צדוק כותב בלי להבין את הרמח"ל, ר' צדוק הוא פשוט ההמשך של הרמח"ל – אבל יש דבר אחד שאולי בו הם חלוקים, בהיבט של ההתחלה. זאת אומרת, ר' צדוק הולך עם הרמח"ל בצורה קיצונית יותר מאשר הרמח"ל. אתם יודעים שבמסילת ישרים כתוב שישוד החסידות ושורש העבודה התמימה שיתבונן האדם מה חובתו בעולמו ולמה הוא צריך שישים מגמתו בעמלו אשר הוא עמל כל ימי חייו. משפט מאוד מפורסם, כל מי שלמד בישיבה מכיר אותו. המשפט הראשון של המסילת ישרים. מה אומר הכהן? אתה מתחיל לעבוד, תתחיל לדעת מה חובתך בעולמך, מה אתה צריך לעשות... קודם כל תעשה – ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחיפזון. לא להתבונן, ולא לדעת, ולא לחשוב, ולא כלום – אתה קופץ למים. לפני שאתה מכניס את הרגל למים לדעת אם זה קר, ולפני שאתה רואה אם בכלל יש מים, ולפני שאתה רואה אם הם עמוקים – קודם כל תקפוץ. צריך להיות בחיפזון. לא בדיעבד, ולא בשעת חירום, ולא שזה קרה פעם אחת בהיסטוריה, אלא כך זה צריך להיות. פסח מצרים הוא דוגמה. שום דבר שקרה בהיסטוריה שלנו הוא לא חירום ולא מקרה, וגם המקרים וגם הכשלונות הם בעצם סדר, כמו שאמרנו, סדר בדיעתו של הקב"ה. הראה לנו הקב"ה בפסח מצרים איך יוצאים ממצרים. בחיפזון. עכשיו, אולי זה רעיון שבכלל של פסח, אולי החיפזון מובנה בתוך העניין של הפסח? משום סיבות מסוימות – לר' צדוק יש על פסח, לחסידות בכלל, לשפת אמת, יש רעיונות על פסח, שהחיפזון מובנה בתוך הפסח דווקא – אומר הכהן לא נכון, שהרי פסח דורות אינו נאכל בחיפזון. הרי לך שהחיפזון אינו שייך אל הפסח, אלא שהחיפזון שייך להתחלה. וההתחלה צריכה להיות בחיפזון. אז אפילו

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

שהדבר בעצמו דורש התבוננות והכנה, ובאמת אדם צריך להתבונן, ובאמת אדם צריך להסתכל – אבל כל זה אחרי שהוא התחיל. לפני שאדם התחיל מה תעשה ההתבוננות? תגרום לו לא להתחיל. המשך הדברים, כשנתקדם, אני מתכוון – אני רוצה להגיד לכם דבר שכותב הכהן, דבר מאוד מפורסם, שאמר לי עליו ר' צבי יהודה קוק זצ"ל והוא אמר אולי זה נכון אבל זה קיצוני מידי. אתם זוכרים את פרשת שלח? אחרי שהקב"ה נוזף במרגלים, ואומר להם שהם ימותו וכל הדור ימות, אז אנשים אומרים "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה'". אז מה אומר להם משה רבינו? "למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח". כותב הכהן בלשון הזאת – 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך' – מה פירושו? אל תלמד תורה. אתה רשע, אל תלמד תורה. 'על דבר זה ידו כל הדווים. כי גם מי שעבר על דבר קל של דברי סופרים נקרא רשע'. אז אם כן מי יכול לומר שהוא לומד תורה, מה פתאום אתה לומד תורה, מי אתה בכלל שאתה לומד תורה? 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי'. אלא שיכל דבר שאומר לך בעל הבית עשה חוץ מצא'. אז הקב"ה אומר לך אל תלמד. אז למה אנחנו לומדים? כי לא שומעים בקול הקב"ה. כתוב שבעקבתא דמשיחא חוצפה יסגא. אומר הכהן, חוצפה נקראת בזוהר מלכות בלי כתר. מה פירוש מלכות בלי כתר? כתר זה כתר עליון שמחובר לרצון הקב"ה. האלוקות שלא נגלית לנו. האלוקות המקורית, האינסופי, שלא נגלה לנו. מה זו חוצפה? מלכות בלי כתר. כלומר, מלכות שהיא מורדת, שהיא לא קשורה אל הכתר. החוצפה היא מלכות בלא כתר. אבל 'בעקבתא דמשיחא חוצפה יסגא', פירוש הדבר החוצפה תגדל. יצטרכו אותה. כי מי זוכה לעבוד את הקב"ה? אז כאילו הקב"ה לא רוצה שנעבוד אותו, הסימנים יראו שהקב"ה לא רוצה שנעבוד אותו. אין השפעה אלוקית שמושכת אותנו לעבודה. הוא פשוט לא רוצה שנעבוד אותו. ואז מה נצטרך לעשות? ללכת בחוצפה. וזה מה שכתוב. "למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח" – אתם נכנסים לארץ ישראל, הקב"ה לא רוצה אתכם שם. 'והיא לא תצלח זה מיעוט. עכשיו זה לא יצליח. אבל לעתיד לבוא, דווקא כך. זה מה שכותב הכהן. זאת אומרת, שאם אדם מצפה שיקראו לו ושהוא יבוא – זה לא יועיל לו. והנקודה היא שאיך אדם נכנס לעבודת ה'? בחוצפה. הנה, פה אתם רואים שוב, כנגד הרבי מקוצק. הוא אומר, האדם צריך לעבוד על נקודת האמת, ולראות אם מה שהוא עושה זה בסדר, ולזקק את הדברים היטב, וממש לחכות כמו האורז שמנפים אותו. אומר הכהן מה פתאום, כשאתה מתחיל אתה לא שואל שאלות ואתה נכנס, ואם יש בזה חוצפה כלפי שמיא שאומרים מי אתה בכלל שתעבוד את הקב"ה? שיהיה. עכשיו, כמובן שלפי זה ההבדל שיש בין פסח מצרים להמשך שקרה במהלך הדורות, ההבדל הוא בכך שפסח מצרים הקב"ה ציווה אותו, אז זה לא היה חוצפה כלפי שמיא, אבל הלקח הוא אותו הלקח. זאת אומרת, שצריך להיכנס בחיפזון.

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

אומר ר' צדוק, אבל למה. הנקודה פחות או יותר ברורה – אל תתכונן, אל תחשוב, אלא תיכנס. תיכנס לעבודת ה'. כלומר, ההחלטה על הזהות העצמית שלך, מי אתה, האם אתה פקיד בבנק או שאתה עושה דבר כזה או דבר אחר – ההחלטה שאתה עבד ה' צריכה להיות החלטה בחיפזון. אם אתה תחשוב על מה המשמעות של עבד ה', ומה זה אומר ומה זה דורש, ואם אתה יכול לעשות את זה – לא ילך. אתה צריך להחליט שאתה עבד ה' מעכשיו לעכשיו, ולהיכנס לעבודה. להתייצב אצל הקב"ה לעבודה, לומר הנני, אני נמצא כאן, עכשיו נתחיל לעבוד.

זה בעצם הדבר הראשון, והשאלה היא באמת מדוע, ומה הדבר הזה אומר, מהיכן זה בא ולאן זה הולך? הוא אומר, 'מפני שההתחלה לנתק עצמו מכל תאוות עולם הזה שהוא מקושר בהם צריך לשמור על הרגע שנתעורר בו רצון ה' ולחפז על אותו רגע למהר לצאת מהם אולי יוכל'. אומר הכהן, אם אדם בכלל חושב שבאיזשהו שלב בחייו הוא יוכל לעזוב את העולם הזה שהוא קשור אליו ואת התפיסה של החשיבות ושל העיקר שהעולם הזה הוא עיקר של מה שאני עושה פה – שכל השטויות הם הדברים החשובים – אם אדם חושב שהוא יוכל בכוחות עצמו, בכוח של התבוננות והשכלה ותפיסה לצאת מזה, אז הוא טועה. זה לא ילך. האדם שמחליט לעזוב את העולם הזה בעצם, את עולם השקר, אדם שמחליט לצאת מזה כי קוראים לו. זה שוב אנחנו חוזרים אל אותה ההנחה הראשונה, 'שמה' מצעדי גבר כוננו'. שבעצם גם כאשר יש לאדם מהלכים של בחירה, הם בעצם ידיעה של הקב"ה. אם תרצו, נחזור לדבר הקודם שהוא כותב "למה זה אתם עוברים את פי ה' והיא לא תצלח", או 'בעקבתא דמשיחא חוצפה יסגא', שהחוצפה היא מלכות בלא כתר כלפי חוץ, אבל בעצם הכתר הכי כתר יש לחוצפה. זאת אומרת, אם אנחנו שואלים את עצמנו מאיפה יש לאדם את העוצמה ללכת ולעשות ולהתקרב לעבודה של הקב"ה, התשובה כי הקב"ה קורא לו ומזמין אותו. לא שייך שבכלל אדם ישקול אפילו להתקרב אל הקב"ה, אלא מכיוון שהקב"ה קורא לו. עכשיו, הנקודה היא שחלון ההזדמנויות שקוראים לך הוא חלון צר מאוד. קוראים לך – תיכנס. אל תחשוב פעמיים וכאשר שקוראים לך תיכנס. וכי אתה חושב שבאמת שקוראים לך אומרים לך בוא תיכנס? מה פתאום. זאת אומרת, אדם לומד תורה, אז מה אתה חושב, שאיך קוראים לך, שפתאום הלימוד ערב עליך? שפתאום קיום המצוות, עבודת ה' נראית דבר כל כך חשוב ומהותי בעיניך? מה פתאום. אלא שאדם מחליט – אני צריך ללמוד, אני צריך לעבוד את הקב"ה. אף על פי שהוא לא מרגיש בדבר הזה שום טעם גדול ולא חשק גדול – אני צריך לעבוד את הקב"ה. זה בעצמו קריאה שקוראים לו מן השמים. ההנגשה הפנימית שאדם אומר, אפילו בחוצפה, אני אלך ואעבוד את הקב"ה, בעצם מה שנפתח כאן היא קריאה מן השמים. זאת אומרת הקריאה היא לא תמיד שפותחים את הדלת ואומרים לאדם מחכים לך בוא תיכנס, אלא הקריאה היא דבר בנפשו של האדם שהאדם אומר אני רוצה להיכנס, ואפילו אם האדם אומר אני אכנס דרך החלון או שאפרוץ את הדלת. זו גם כן קריאה.

הרב שבתי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

זה סוג של קריאה שקוראים אל האדם. זאת אומרת, שכל הרגשה שאדם מרגיש שהוא צריך להתקרב לעבודת ה', איפה מקור ההרגשה הזו? זו קריאה של הקב"ה. וקריאה של הקב"ה צריך להיענות לה מיד.

מדוע? מה ההסבר שאדם לא יאמר נראה, עכשיו קוראים לי, אני צריך להתכונן, אני צריך להכין את עצמי. למעשה, ר' צדוק ידבר הרבה מאוד על הערך של ההכנה והנקיות בעבודת ה'. אז הוא אומר – הדבר הוא כך. הדבר הוא שבעצם יש בעיה אדירה בהכנה. כשאדם אומר אני מתכונן לעבודת ה' יש פה בעיה אדירה. אתם יודעים מה הבעיה? איזה נזק, נזק נורא, יכול לקרות מזה שאדם אומר אני הולך לעבוד את הקב"ה, אני אתכונן. הוא יחשוב שהוא באמת מוכן וזו טעות כמובן. בהקשר הזה ישנו מדרש מופלא בפרשת בא, שלא ראיתי שהכהן מדבר על המדרש הזה, אבל אני בטוח שהוא מתאים לרעיון שלו באופן נפלא. מסופר שם סיפור כזה שיכול – אם אנחנו מדברים על בחירת הקב"ה בעם ישראל זה מין דבר שעל פני הדברים מעורר בנו תהיות גדולות מאוד. מסופר שם כך – הקב"ה ציווה את משה רבנו לעשות פסח. הלך משה רבנו וציווה את בני ישראל. אמר להם משה רבנו "זאת חקת הפסח כל ערל לא יאכל בו כל בן נכר לא יאכל בו". אמרו בני ישראל לא מוכנים למול. אז לא נאכל את הפסח. טוב, שבטו של לוי היו נימולים, אז משה רבנו ואהרן לבד עשו פסח. קרא הקב"ה לרוחות שמנשבות בגן עדן והיו מוליכות את הריח בכל ארץ מצרים. באו כל בני ישראל אל משה רבנו ואמרו לו משה, האכילנו מפסחך שאין אנחנו יכולים לעמוד מפני הריח. אמר להם משה "כל ערל לא יאכל בו", והיה משה מל ואהרן פורע והקב"ה לוקח כל אחד מהם ומנשקו. ועל זה נאמר 'עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני יזלו בשמי'. וכך נימולו בני ישראל בפעם הראשונה. זה מדרש מאוד מוזר. מה המדרש רוצה להגיד? שאיך בני ישראל החליטו לעבוד את הקב"ה? כי הריחו ריח של בשר צלוי ולא יכלו לעמוד בפני הדבר. המדרש הזה הוא מדרש נורא ואיום, מאוד מאוד חריף. אבל באמת המשמעות שלו היא כך. על המשיח בספר ישעיהו כתוב שלא למראה עיניו ישפט, אז איך הוא ידע? "והריחו ביראת ה'". אז כן, כתוב בדבר הזה שזו הבדיקה למשיח אם הוא יכול להריח ולדון. כתוב שר' אלעזר בן פדת היה מרא דארעא דישראל, חבר של רבי יוחנן, תלמיד של רבי יוחנן, אז היה מרא דארעא דישראל כיוון שיכול היה להריח כתם ולדעת אם הוא טמא או טהור. מה התכונה של המשיח? "והריחו ביראת ה'". מה ההבדל בין הריח למראה העיניים או למשמע האוזניים? הרעיון הוא רעיון כזה. משמע האוזניים והראייה הם עניינים של שכל. זאת אומרת, כך תינוק, תשאל אותו מה אתה רואה, הוא לא יודע עד שהוא יבין את מה שהוא רואה. מה אתה שומע? אתה צריך להבין מה שאתה שומע. להריח, להבדיל בריח בין טוב לרע, אדם לא צריך שום שכל. אם ישאלו אדם מדוע הריח הזה הוא ריח רע, ומדוע הריח הזה הוא ריח טוב, לא יהיה לו אף פעם שום הסבר לדבר הזה. אז מה שכתוב כאן שבני ישראל התקרבו לעבודת ה', נחלצו מטומאת מצרים, מלו

הרב שבת רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

את עצמם ונכנסו לברית – זה בגלל הריח. כלומר, זה היה דבר שטבוע בנפש שאיננו נלמד, לא נלמד ולא מושכל. זו בעצם הנקודה של החיפזון. כלומר, הקריאה שקוראים לאדם לעבוד את הקב"ה היא לא קריאה שאומרת בוא תראה, יש בזה היגיון ויש בזה שכל. זה בכלל לא כך. אלא כמו שאמרו בני ישראל למשה רבנו שלא יכולים למול – אני חושב שר' צדוק היה מסביר את המדרש הזה, שהוא היה אומר לא שכואב להם למול או שמפחדים למול, אלא שהם לא בני הכי למול. זאת אומרת, הם לא אוחזים במדרגה הזו של למול. למול זה להיכנס לברית עם הקב"ה – מי יכול להיכנס לברית עם הקב"ה? אז זה שהם הריחו את זה אמרו נכון, אין הכי נמי. אנחנו באמת לא בני הכי להיכנס לברית, אבל זו שוב אותה חוצפה שדיברנו עליה בהתחלה. מי אני, ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חקי, אבל אני רוצה. אבל צריך להבין שזה שאדם מרגיש שהוא רוצה, זה גם כן הקב"ה עשה. הרצון הזה לאדם שאינו ראוי להרגיש שהוא רוצה ולקרוא לו לבוא, זה בעצמו דבר שהקב"ה החליט. זאת אומרת, אל תחשוב שזו קריאה שבאה ממך, זה גם מהקב"ה. זה הפסח של משה ואהרן ששלח הקב"ה את הרוחות שמגיעות מגן עדן והן באמת באו בשביל הריח, אבל אף אחד לא שיווה בדעתו – הם הסכימו למול, אבל אף אחד לא אמר אני באמת ראוי למול. והם באמת לא ראויים למול, כמו שחשבו מקודם, אלא שהם מריחים את הריח ולא יכולים להתאפק. זאת אומרת שהקשר, הזיקה שיש לאדם לעבודת ה', היא לא זיקה של השכלה והבנה והוא אומר באמת אני ראוי לזה, זה מתאים לי – מה פתאום, מי אתה ללמוד תורה בכלל? ולכן אין הכי נמי, אם אדם רואה שהתורה לא מדברת אליו כי באמת זה לא שייך אליו. אז מדוע אדם נכנס לעבודה? משום שהוא מרגיש שהוא צריך. והרגשת הצורך הזו היא בעצם הנקודה של החיפזון. זאת אומרת, אתה צריך, אז אין לך מקום ללכת בהדרגה, אין לך מקום לומר בכלל שאם אתה תתכונן אתה באמת תהיה מוכן. אם אתה תחשוב שאתה מוכן המשחבה הזו היא טעות. אתה אף פעם לא מוכן. אז תדע את זה שאתה באמת לא מוכן וכך אתה הולך לעבוד את הקב"ה. זה 'תחילת ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחיפזון'. אז אם זה באמת סותר את זה שייסוד החסידות ושורש העבודה השלמה צריך שיתבונן האדם מה חובתו בעולמו? כן. במידה מסוימת זה דבר הפוך. לא מה חובתו בעולמו אלא מה הוא רוצה. כלומר, האדם צריך להרגיש שהוא רוצה לעבוד את הקב"ה. הוא מרגיש את הריח. הוא מרגיש צורך לעבוד את הקב"ה. לא נותנים לו, הוא לא שואל שאלות. הוא לא ראוי, הוא לא שואל שאלות. האם הוא מסוגל לעבוד את הקב"ה? הוא לא שואל שאלות. וזאת הנקודה של חיפזון, ממש הפוך.

ר' צדוק כותב – יש לו עוד קונטרס יפהפה, אמרתי לכם שיש לו קונטרס שבת, שבעה פרקים על שבת, ויש לו קונטרס שנקרא 'עת האוכל'. הזמן של האוכל. הוא מדבר על האוכל. זה דבר נפלא על העניין שהאדם הוא יצור שהקב"ה ברא בעולם ושהוא צריך לאכול. מה יש בזה? מה האדם מרוויח מזה? אני אומר, למה לא לעשות לאדם שני קולטי שמש, שיקבל את האנרגיה כל הזמן, ויחסוך את

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

הזמן של האוכל. אז הוא מדבר על הדבר הזה באמת של האוכל, וכותב שם בין השאר שכל תאוה שבאה לאדם, מהי התגובה שאדם צריך להגיב? לא להתגבר אלא לחכות. מהותי. יש דבר שאני מאוד מאוד רוצה, תמתין. תמתין שעתיים. אני רוצה לקנות משהו, אני רוצה לאכול משהו – תמתין. המתנות היא תגרום לכך שהדבר לא יהיה תאוה, לא יהיה איזה דבר שמשלט עליך, לא יהיה דמיון. היום אחד מדרכי הטיפול באנשים שעושים דברים באופן קומפולסיבי, דברים שעושים בהכרח – אנשים שאוכלים בלי לתת חשבון וכל זה, אחת מדרכי הטיפול הנפוצות – אומרים לאישה למשל שהיא אוכלת, שאת מרגישה שאת רוצה לאכול תרימי אלי טלפון ואני אגיד לך מה לאכול. אז עד שהיא מרימה את הטלפון וכל זה, אז הדחף החזק נעלם. הכניסה לעבודת ה' היא לא כך. היא צריכה להיות בחיפזון. כשאתה מרגיש את הצורך לא לשאול שאלות ולא לחכות ולא להרים טלפון ולא לשאול רבנים, אלא מיד לעשות. לא לשאול שאלות אלא להתחיל מיד. וזה הדבר. כי באמת זה טבע האדם לטוב או למוטב – כשיש לאדם חשק חזק מאוד והוא ממתין אז הדחף עובר. בעבודת ה' הדחף זאת הקריאה של הקב"ה. האדם יש בו כיוון כזה וכיוון כזה – "זה לעמת זה עשה אלקים". האדם בנוי מכוחות שאותם הכוחות הם לטוב ואותם הכוחות הם לרע. אז האדם שיש לו תאוה, זו תאוה שבאה להוריד אותו מן הדרך. אדם הולך בדרך והתאוה מושכת אותו מן הדרך החוצה. "ויט אליה יהודה", יורד מן הדרך. אבל גם אדם שמתחיל לעבוד את ה' הוא זו מן הדרך. אדם נוסע בדרך, הוא צריך את האומץ לרדת מן הדרך. האדם המתון ממשיך בדרך. עכשיו, הכוח הנפשי שיש באדם לסטות מן הדרך, שהוא מאוד רוצה ולכן הוא סוטה מן הדרך, זאת תחילת כניסתו של האדם לעבודת ה'. ולכן הוא צריך באמת לסטות מן הדרך, לרדת מן הכביש. זה הדבר.

ת: לגבי השאלה אם זה נשאר או לא – כשמתחילים אז מתחילים, אחר כך זה ודאי לא נשאר. אחר כך משאירים את האדם לעבוד לאט לאט. אבל ההתחלה צריכה להיות בחיפזון וההתחלה הזו היא מתנה מהקב"ה. קריאה אלוקית.

ש: אבל אדם צריך לדעת מה לעשות, איך להתחיל.

ת: אז אמרנו, ההתחלה זו ההשקפה שאני עובד את הקב"ה. אני 'עבד ה'". הזהות שלי היא 'עבד ה'". אני עוזב את הזהות הקודמת שלי ואני עכשיו עבד ה'. היכולת לקבל החלטות נכונות בקטע הזה היא גם כן מובנית בתוך האדם. האדם צריך המון אמון בעצמו.

עכשיו אני אגיד, מה הרבי מקוצק היה אומר על דבר כזה? אולי. חס וחלילה. אתה מרגיש שאתה רוצה לעבוד את הקב"ה? זו מן הסתם אשליה. זו מן הסתם הונאה עצמית. אתה מרמה את עצמך. אתה צריך לשבת כמה שנים טובות, ולראות באמת מי זה הקב"ה ומי זה אתה ואיך אתה עובד את הקב"ה. והוא אומר לא – אתה צריך להאמין שכאשר יש לך קריאה פנימית לעבוד את הקב"ה זו

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

לא אשליה, זו לא הונאה עצמית, אלא דבר ממשי. כי האדם צריך להאמין שהכוחות שמתעוררים בו הם כוחות אלוקיים ולא כוחות של שקר. זאת ההתחלה.

כלומר, באיזו מידה אדם כופה על עצמו הסתכלות ביקורתית מאוד מבחוץ? שאדם מתבונן מתוך עצמו ואומר אני חושש שכל דבר הוא שקר, שכל דבר הוא אשליה – ובאיזו מידה אדם מאמין, מקשיב למה שקורה בתוך עצמו ומאמין שמה שקורה בתוך עצמו הוא תהליך נכון. מכיוון שכדי לעשות דבר בחיפזון, חוץ מזה שצריך הרבה רצון וצריך הרבה תאווה, וצריך הרבה חוצפה, צריך גם הרבה אמונה. כן, וזה באמת החסד שהקב"ה זוכר לישראל – "זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה", והארץ הלא זרועה זה לא רק זה שהם הלכו למדבר מקום שאין בו מים, אלא ארץ לא זרועה מהבחינה הרוחנית. זאת אומרת, הם הולכים כעבדי ה' לעבוד את הקב"ה במדבר למרות שאין להם שום מושג איך עושים את זה. הם הולכים אחרי משה רבנו למדבר, למין חממה כזו ששם נמצאים מול הקב"ה כל הזמן, ואין להם מושג איך להתנהג.

עכשיו הוא ממשיך ואומר 'לנתק עצמו מכל תאוות עולם הזה שהוא מקושר בהם, צריך לשמור הרגע שנתעורר בו רצון ה' ולחפוז על אותו רגע, למהר לצאת מהם אולי יוכל'. זה עוד דבר מאוד מאוד חשוב. הרבה פעמים במהלך החיים של האדם, במהלך הניסיון של האדם, אז האדם צבר הרבה מאוד מאוד נסיונות לתקן את עצמו, או בדברים מסוימים או בכלל – פה הכהן מדבר על האדם בכלל, על שינוי דרכו של האדם בכלל. כי זה לא חשוב אם האדם שומר מצוות או לא שומר מצוות, אלא כמו שאמרתי איפה ראשו, איפה ליבו של האדם מונח – מה חשוב לאדם? אז כשאדם יבין שמה שחשוב לו באמת זאת עבודת ה', לצורך זה, לצורך התפיסה של מה שחשוב לעבודת ה', הוא יצטרך להשתנות. לא משנה אם הוא מקיים מצוות או לא מקיים מצוות. וגם בדברים מסוימים שהם קשורים לחיי האדם, אין ספק בעולם שהאדם הוא שבע כישלונות. ניסה ולא הצליח. ניסה לרדת מאותה דרך של העולם הזה וחזר אליה בחזרה, נמשך אליה בחזרה. גם זה לא משנה בכלל. את כל הכישלונות שעברו, כמו שאמרתי, גם הם חלק מן החוויה המכוננת שיש לאדם. זה שאדם נכשל קודם זה לא אומר שהוא נכשל כי הוא לא התכוון כראוי. זאת אומרת, אדם שניסה ולא הצליח, וחזר למה שהוא, חזר למהותו הקודמת – יאמר לעצמו, אני יודע למה לא הצלחתי, מכיוון שלא התכוונתי מספיק. לא הבנתי מספיק מה שאני עושה. חשבתי שאני מתחיל לעבוד את הקב"ה ולא עבדתי. מה אני צריך עכשיו לעשות כדי שהדבר יצליח? אני צריך להכין את עצמי. הדבר הוא לא נכון בכלל, ואולי ממש להיפך. אני אתן לכם דוגמה שהכהן מדבר עליה. לוחות הראשונים ולוחות האחרונים. מה קורה בלוחות הראשונים? בני ישראל יוצאים ממצרים, עוברים את עשר המכות של מצרים, עוברים שבעה שבועות שהם זמן של היטהרות, ורואים את הקב"ה בהר סיני, ואחר כך משה רבנו עולה למרום לארבעים יום וארבעים לילה – ארבעים יום שהם כמו של יצירת הוולד – מתחילה

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

להיווצר פה איזושהי הוויה חדשה שהולכת באמת לא כמו פסח, אלא היא הולכת מצד לצד, זאת אומרת ממש מן ההתחלה, מן השחרור ממצרים ועכשיו הדבר הולך בהדרגה. האר"י הקדוש כותב שבפסח מתגלים אורות גדולים שלא על פי הסדר אלא בדילוג, והם נעלמים, וממחרת השבת, עכשיו צריכים להתחיל מההתחלה. ממחרת חג הפסח צריך להתחיל מההתחלה. מתחילים, והגיעו למתן תורה, וארבעים יום אחר כך, ואז מה קורה? משה רבנו מוריד את הלוחות בשבעה עשר בתמוז, ואז חטא העגל. כישלון. אי אפשר לומר שהכישלון הזה בא מחמת חוסר הכנה. ההכנה הייתה מושלמת. טוב, מה קורה בלוחות השניים? מיד אחרי שבעה עשר בתמוז משה רבנו מנסה לכפר על בני ישראל. בזמן הזה שמשה רבנו מכפר על בני ישראל אז כתוב שהם היו נזופים למקום. זאת אומרת שהם היו נזופים ומורחקים. זה לא זמן של הכנה ולא זמן של היטהרות – זה זמן של חרטה ותפיסת הנזק שנגרם בעולם. מה קורה אחרי שנגמרים ארבעים הימים האלו? אומר הקב"ה למשה רבנו בראש חודש אלול "עלה אלי ההרה". זאת אומרת הקב"ה עכשיו אומר "פסל לך שתי לוחות אבנים כראשנים", ועכשיו משה רבנו עולה לקבל את הלוחות השניים. מתוך איזו אווירה עולה משה רבנו להר סיני? לא מתוך הכנה ובירור כזה של מתן תורה, אלא, מתוך שהם נזופים. מתוך זה עולה משה רבנו להר ואלו הם הלוחות השניים שהם מתקיימים.

זאת אומרת, מה אני רוצה לומר? הנה אתם רואים את הדבר שבאמת זה שהיה כישלון מקודם זה לא מכיוון שההכנה לא הייתה מספיקה או שההכנה לא הייתה נכונה או שההתבוננות לא הייתה מספיקה. אלא אדרבא, אולי מכיוון שחשבת שאתה מוכן. עכשיו כאשר תתחיל בחיפזון יכול להיות להיפך. יכול להיות? מישהו בטוח? אף אחד לא בטוח. יכול להיות שהכניסה הזו לעבודת ה' תצליח. לא תצליח? אז מה תעשה בפעם הבאה? יותר מהר.

עכשיו הוא אומר דבר כזה, עוד נקודה – הנקודה היא שגם כן בנושא מסוים, מאוד ברור, לא יכולה להיות הדרגה. אמרנו שעבודת ה' היא בוודאי דבר של התפתחות. אבל יש קטע אחד מן הדברים שהוא הקטע של החיפזון ובו לא יכולה להיות הדרגה. זה לא עניין כמו במסילת ישרים. אינני יכול לבוא ולומר לך על תהליך שיעזור, אין פה תהליך אלא יש כאן דבר שהוא חד וחלק והוא מוכרח להיות ניתוח כזה, לכרות מצב, וזה הניתוק מתאוות עולם הזה. מן הדברים שאדם מחפש בעולם הזה. שוב, מה זו 'תאוה' בכלל? מה כל הרעיון של תאוה של האדם? מה זה התאוות של העולם הזה ומה אלו הצרכים של העולם הזה? כלומר, היה לנו יותר קל אם האדם היה אומר טוב, אתם יודעים מה, אני לא צריך לאכול, תאוות האכילה היא דבר גרוע – אני מפסיק לאכול. אני אגור בחוץ. אבל זה לא כך – אדם לא אמור להפסיק לאכול ולא אמור לגור בחוץ. אז מה המושג של 'תאוות העולם הזה'? בגדול, המושג של תאוה זה מה שאדם אומר אני מוכרח, או אני צריך – כשהוא לא באמת מוחלט וצריך. זאת אומרת כשהצורך איננו צורך גופני של ממש. זאת אומרת, אני מוכרח

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

ואני צריך דבר מסוים כאשר השיקול של ההכרח והצורך הוא לא הכרח פיזי או רוחני. זאת אומרת, אדם מוכרח, שמרגיש שהוא מוכרח – דבר שאדם מרגיש שהוא מוכרח מתוך העולם הזה זאת בעצם התאוה. זאת נקודת התאוה של האדם. האדם צריך לברוח, לנתק את עצמו מן התאוות לגמרי, ולומר לעצמו דבר אחד – זו החלטה שצריכה להיות בבת אחת. אני לא מוכרח כלום. אין דבר שאני מוכרח. כל דבר שבעולם, אני מפסיק להיות מוכרח ואני שוקל אם אני רוצה. זאת אומרת, הנקודה של היציאה מתאוות העולם הזה, מה משותף בינה לבין היציאה ממצרים? שמדובר פה על יציאה לחירות, והחירות היא שאתה לא מוכרח. זאת אומרת, אם יש דבר שאדם אומר אני צריך את זה, אני מוכרח את זה – כשאתה מרגיש את ההתעוררות אתה צריך להגיד בחיפזון – אני לא מוכרח כלום. ובאמת אדם צריך להתנתק מהרגשת ההכרח. עכשיו, מהנקודה הזאת והלאה, מגיע הזמן של המתנות, של השיקול, מה באמת אני צריך, לקראת מה אני הולך, ואיך אני עובד על הדברים שאותם אני רוצה. בעצם, הכהן כותב בספרים שלו וגם פה בהמשך, ששני דברים מוציאים את האדם משליטה. יש כמובן את הקנאה והתאוה והכבוד, אבל יש עוד שני דברים, הוא לא מדבר על זה – התאוה והדמיון. הדמיון זה בעצם שהאדם נמצא בתוך עולם דמיוני שלו ולכן הוא לא מסוגל לשלוט במה שקורה לו, בגלל שהוא לא קורא את עצמו ואת הסביבה נכון. אז יש בזה כל מיני מדרגות של דמיון. יכול להיות דמיון של אדם שהוא לגמרי בתורה, הוא חי במציאות חלומית כזאת, ויכול להיות סתם, שאדם חושב שהוא יחיה לעולם כשהוא לא יחיה לעולם. אדם שמנתק את עצמו מן המציאות. ואדם מנתק את עצמו מן המציאות מכיוון שהוא מפחד להסתכל למציאות בעיניים. גם זה אובדן שליטה של האדם. התאוה היא אובדן שליטה של האדם והדמיון הוא אובדן שליטה של האדם. ובעצם עבודת ה' היא משחררת את האדם מן התאוה ומן הדמיון. נותנת לו להסתכל במציאות ולהבין את המציאות כפי שהיא. אבל לצאת לחירות שהיא הכניסה לעבודת ה' כמו שאמרנו, צריכה להיות בחיפזון, והחיפזון הזה של היציאה לחירות הוא שאדם לא יפקפק האם באמת אני ראוי לזה, אני מתאים לזה, אני שייך לזה... לא יפקפק האם הקב"ה רוצה אותי או לא רוצה אותי. לא יפקפק האם זאת אשליה. אלא שיבין שברגע שהרצון הזה מתעורר, הוא אמיתי והאדם הולך איתו. עכשיו כשהאדם נמצא בשליטה, הוא מתנתק מן התאוות והוא נמצא בשליטה – אז כמובן שמה הצעד הבא מיידית? להבין שמה יש בעולם, אבל חוץ לקב"ה. שה' מלך. עכשיו זה שה' מלך זה בעצם התוצאה הראשונה. ה' מלך זה בסדר, אבל הכוונה שה' מלך ואין שום דבר משחייב אותי, שום דבר לא הכרחי. אני אומר שאני לא כפוף ולא עובד את הקב"ה לגמרי כי יש כמה דברים שאני מוכרח. אני לא יכול לעבוד את הקב"ה. כשאין דברים שאני מוכרח, והכל בשליטה, אז אני כבן חורין אומר שה' מלך. פה בעצם הכהן יתחיל את ההתפתחות של עבודת האדם מתוך הש"ס. מתוך המשנה והגמרא. יתחילת כניסתו של האדם לעולם היא התורה, הוא הבהיר מדוע התורה שבע"פ שהיא המקום

הרב שבתאי רפפורט – שיעורים בספר 'צדקת הצדיק', פתיחה ואות א'

שהאדם נכנס אל התורה, ומה הדבר הראשון שאדם נכנס? 'מאימתי קורין את שמע בערבית'. אדם השתחרר, ועכשיו כבן חורין הוא אומר הקב"ה מלך. זאת ההתחלה. זו הקדמה לספר, ובהרבה הרבה בחינות ר' צדוק אומר שאדם צריך להיות עם המון אמון בעצמו ולא לפחד, ולהאמין שבעצם כל הזמן יש לו שיח עם הקב"ה.